

Лабораторија креативног предузетништва, Београд

DOI 10.5937/kultura2067138M

УДК 061.27(497.11)

351.85(497.11)

177.2

оригиналан научни рад

ЕКОНОМСКЕ МЕРЕ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА ДАРОДАВСТВА И ЛЕГАТОРСТВА

Сажетак: Овај рад бави се анализом економских мера културне политике у Србији са аспекта њиховог деловања на подстицање дародавства и легаторства. У првом делу рада даје се појмовно одређење основних облика филантропије. У другом делу рада разматрају се економске мере културне политике у обликовању институционалног окружења за развој и одрживост легаторства у Србији. На крају рада изnose се препоруке за унапређење културне политике на националном нивоу.

Кључне речи: економске мере, легаторство, дародавство, културна политика, Србија, економика културе

*Филантропија: од мецена до
дисруптивног добротинства*

Феномен добротинства се углавном повезује са античким добом. Порекло овог термина потиче од грчке речи *philanthropos* (*philos/phileo* – пријатељ, љубав, брижност и *anthropos* – људско биће), а поједини аутори његово значење

одређују у ширем смислу као човекољубље.¹ У литератури се наводи да је зачетник добротинства, првенствено у облику меценарства, био римски политичар Гај Клиније Мецена, познати покровитељ уметника и песника.² Латински термин *charitas*, слично грчком, означава човекољубље, чињење добрих дела, а користи се да опише праксе добротинства које се базирају на заоставштини. Вујанић и други наводе двојако значење речи филантропија: љубав према људима, човекољубивост³ (као принцип и поступање према том принципу).

Поједини аутори, анализирајући историју филантропије, наводе да је темеље задужбинарства поставио цар Константин I 321. године н. е. успостављајући прве задужбине.⁴ У основи добротинства је мотив да се учини добро дело без противуслуге или користи. Добротинство се појављује као људска врлина, доброта, благонаклоност према другим људима и у различитим друштвено-економским периодима је попримало разнолике појавне облике. У средњем веку појављује се у употреби и термин китор, на простору Византије. Њиме се означава оснивач манастира односно лице – сопственик цркве или манастира.⁵ Ктитори су подизали објекте својим средствима и поклањали своју имовину и прилоге верским заједницама.

У Европи, институционализација филантропије десила се почетком 16. века доношењем закона о друштвено корисним давањима којим је Елизабета I регулисала област добротиних давања у домену религије, образовања, заједничких потреба и помоћи сиромашнима.⁶ Економски развој, индустријска револуција и раст међународне трговине створиће нове услове за развој филантропије. Појава богатих појединаца и индустријалаца погодоваће креирању

---

1 Bond, S. (2011) *Philanthropy in ancient times: some early examples from the Mediterranean*? <http://sofii.org/article/philanthropy-in-ancient-times-some-early-examples-from-the-mediterranean> (приступ, 1. 12. 2019).

2 Микић, Х. (2011) Културна политика и савремени изазови финансирања културе: међународна искуства и Србија, *Култура* бр. 130, Београд: Завод за проучавање културног развоја, стр. 75-103; Микић, Х. (2015) Привреда и култура: нове визије сарадње у креативној економији, *Интеркултуралност* бр. 9.

3 Вујанић, М. и др. (2011) *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска, стр. 1407.

4 Pavlović, B. (2007) *Trag prošlih vremena – istorija i tradicija filantropije u Srbiji u XIX I XX veku*, Београд: Балкански фонд за локалне иницијативе.

5 Marković, V. (1925) Ктитори, њихове дужности и права, *Прилози за језик, књижевност, историју и фолклор* бр. 5, стр. 100.

6 Gareth, J. (1969) *History of the Law of Charity 1532–1827*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 16-18.

нових облика дародавства. Средином 50-их година прошлог века, стварање великих мултинационалних предузећа доноси корпоративну филантропију као нови облик друштвене одговорности привредног сектора.

С развојем дародавства јављао се и повећан интерес истраживача да дођу до сазнања о личној мотивацији дародаваца, областима у којима се највише ангажују, као и механизмима даривања. Истраживање урађено на узорку од 500 филантропа, показало је да постоје одређени мотивациони фактори који се учестало појављују када је у питању филантропија: ургентност потребе, потенцијалне користи које ће имати прималац донације, репутација, психолошке користи попут уживања у давању, вредности које се подржавају овим чином, као и ефективност филантропије (степен у коме давање доприноси решавању одређеног проблема).⁷ Скорашње истраживање спроведено у италијанским корпоративним и приватним фондацијама отишло је корак даље, идентификујући три модела покровитеља: дародавце – идеалисте који су усмерени на стратешку филантропију, склони трагању за новим идејама и понашању сличном пословним „анђелима”⁸, затим институционалне филантропе посвећене традиционалној филантропији и подршци пројектима који су показали одређени резултат и у које имају поверење и на крају, филантропе доносиоце одлука код којих је карактеристично да учествују и у управљању фондацијама, али и у спровођењу политике дародавства.⁹ Поменути фактори не погодују умногоме филантропији у култури, што потврђује и глобални извештај о тенденцијама у дародавству у 2018. (*Trends in Giving Report*).¹⁰ Око 41% испитаника донирао је средства кроз платформе за групно финансирање (*crowdfunding platform*), а велики део њих такође користи онлајн канале донирања и кредитне картице. У структури донираних средстава култура има удео 4%, а што се тиче животних стилова филантропа, као и њихових мотива интересантно је да је око 72% испитаника навело да је поклањало средства у виду заоставштине или легата (или има намеру да

---

7 Bekkers, R. and Wiepking, P. (2011) Testing mechanisms for philanthropic behaviour. Introduction to special issue of International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing, *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 16(4), pp. 291–293.

8 Инвеститори који улажу новац у пројекте са високим ризиком, пружају му нефинансијску помоћ у даљем развоју и комерцијализацији.

9 Boesso, G. and Cerbioni, F. (2019) *Governance and Strategic Philanthropy in Grant-Making Foundations*, Cham: Palgrave Macmillan, p. 119.

10 Узорак за истраживање чинило је више од 6000 филантропа у 119 земаља широм света. Nonprofit Tech for Good. 2020; *Trends in Giving Report 2018*. <https://www.nptechforgood.com/> (приступ 14. 04. 2020).

то учини). Ови налази указују (иако се не односе конкретно на легате у култури), да дародавство у виду легаторства и задужбинарства и даље заузимају високо место на скали животних стилова филантропа. Такође су интересантни и налази да су либералнији људи склонији филантропији, насупрот онима који имају конзервативнија убеђења,¹¹ што опет може имати реперкусије на дародавство у култури, посебно када је реч о улагањима у заштиту културног наслеђа и очување традиције. Специфичност филантропије у области културе огледа се у томе да људи чине добротинство зато што је доживљавају као јавно добро, заједничку и универзалну димензију живота свих грађана. Чак и када остављају своју вредну уметничку, документациону и личну имовину у виду легата, они имају утисак да тиме дају допринос разноликости културног наслеђа и да улажу у ствари које су од општег интереса за целу заједницу. Такав начин даривања често није повезан са ургентношћу потребе, ефективношћу филантропије и користима које прималац донације може имати у текућим околностима. Краткорочно, ефекти овакве филантропије могу бити потпуно невидљиви за друштво. Међутим, посматрано дугорочно, легаторство има непобитни друштвени, културни, историјски и економски значај.

Данас филантропија представља веома комплексан феномен и она се појављује у различитим облицима: као индивидуална, корпоративна, ризична, партиципативна, филантропија са друштвеним учинцима, дисруптивна, паметна филантропија. Промене које се дешавају у еволуцији филантропије показују да је она и даље задржала облик добровољне помоћи. Ипак приметно је да постоје и неки њени облици у којима не изостају и очекиване користи, које филантропско давање треба да произведе.¹²

Индивидуално добротинство је један од најстаријих облика филантропије. Оно представља појединачно хумано дело, које може бити једнократно или у континуитету. Једнократна давања имају за циљ да се помогне одређеном лицу или организацији у виду преноса права трајног располагања над одређеним имовинским користима (новац, потраживање, право интелектуалне својине, предмети и сл). Континуирана филантропија подразумева стална добротина давања, диференцирана према сврси, примаоцима или областима. Индивидуално донаторство може се остварити у виду поклона (када се имовинске користи преносе између поклонопримца

---

¹¹ Исто, стр. 5, 12.

¹² Mintz, J. (2016) *Emerging Forms of Philanthropy: Transforming the Field or Old Wine in New Bottles*, Chicago: MacArthur Foundation, pp. 2-5.

и поклонодаваоца), наменских донација¹³ (када се имовинске користи преносе с тачно одређеном наменом), меценарства (личног покровитељства усмереног ка појединцу или некој институцији), легата (у облику давања имовине по смрти оставиоца лицима или организацијама које нису наследници по закону), задужбинарства (у виду давања имовине после смрти за остваривање друштвено корисних циљева) и фондација (у облику давања имовине за опште корисне сврхе).

Корпоративна филантропија подразумева добродино давање компанија и привредних лица. Компаније могу реализовати своја добродинства институционално (путем корпоративних фондација које могу основати) или стратешки (кроз активности у оквиру програма друштвено одговорног пословања).

Партиципативна филантропија настала је на идејама микрофинансирања друштвених пројеката којима је претежно ограничен приступ финансијама. Заснива се на принципу ангажовања великог броја филантропа који малим износима подржавају одређени пројекат.¹⁴ У новије време појављују се и разне платформе за групно финансирање. Иако се у случају оваквих донација могу добити производи, одређене

---

13 Реч *donatio* латинског је порекла и означава поклањање, давање поклона. У нашем законодавству подједнако се употребљавају термини поклон и донација, углавном као синоними. Закон о донацијама и хуманитарној помоћи не прецизира овај појам, већ само говори ко могу бити примаоци, као и да се донације могу давати у виду новца, ствари, права, предмета... („Сл. лист СРЈ”, бр. 53/2001, 61/2001 – испр. и 36/2002 и “Сл. гласник РС”, бр. 101/2005 - др. закони). Поклон је дефинисан Законом о порезима на имовину (“Сл. гласник РС”, бр. 26/2001, “Сл. лист СРЈ”, бр. 42/2002 – одлука СУС и “Сл. гласник РС”, бр. 80/2002, 80/2002 – др. закони, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011, 57/2012 – одлука УС, 47/2013, 68/2014 – др. закон 95/2018, 99/2018 – одлука УС и 86/2019). Он представља пренос без накнаде права својине и других имовинских права физичким и правним лицима у виду готовог новца, непокретности, покретних ствари, штедних улога, права интелектуалне својине, права управљања на моторним возилима и другим покретним стварима. У домаћој регулативи, не постоји разлика између наменских донација и поклона, за разлику од других земаља. У међународној филантропској пракси (последично и регулативи) прави се разлика између поклона и донације. Донације су добровољна давања која имају наменски карактер – тачно се зна чему служе донирана средства и ствари, што се и прецизира уговорима о донацији. За разлику од њих, поклони су добровољна давања код којих не постоји условљеност неком конкретном наменом и прималац може са поклоном располагати у складу са сопственим потребама, с обзиром на то да је поклон израз унутрашње жеље за даривањем, а не нужно и одговор на неке потребе поклонопримца (који их може подмирити примљеним поклоном).

14 Микић, Х. (2015) Привреда и култура: нове визије сарадње у креативној економији, *Интеркултуралност* бр. 9.

симболичне услуге или поклони, улагања ове врсте нису примарно мотивисана противуслужом, већ жељом да се помогне реализација неког пројекта од друштвеног значаја.

Ризична филантропија подразумева дугорочни облик добротинства који ствара друштвене учинке кроз високу ангажованост филантропа, прилагођено финансирање, организациону подршку, мерење резултата и управљање.¹⁵ Њу најчешће практикују богати појединци и пословни „анђели”¹⁶. Примаоци донација доживљавају се као партнери, а најчешће се улаже у пројекте који имају потенцијал за брз раст и самоодрживост, а који могу решити неке друштвене проблеме. Иако се ове инвестиционе праксе називају „филантропским”, оне ипак имају многе карактеристике класичног инвестиционог подухвата. Пре свега, овај вид подршке подразумева стратешко улагање – филантропи се углавном фокусирају на пројекте који могу остварити највеће друштвене учинке и финансијску одрживост, а неретко се од њих очекује и противуслуга у виду учешћа у будућем приходу или одређена стопа приноса на уложени капитал. Ту реч „филантроп” нема класично значење, већ се „добротинство” огледа у чињеници да ће инвеститори улагати свој новац у пројекте који немају високе стопе оплодње капитала (као што је то уобичајено), већ друштвене ефекте. Ризичност оваквог финансирања условљено је улагањем у нове пројекте, који често не могу испунити критеријуме за банкарско финансирање, приноси су мали или их нема, и реч је о пројектима који стварају нове вредности. У погледу финансијске подршке практикује се неколико модела: мешовито финансирање (комбинација финансирања уз власничко учешће), зајмови (који се касније могу инвестирати у власнички капитал), надокнадиве донације (донаторска средства која служе за финансијску одрживост организације, али се могу вратити на захтев инвеститора). Осим финансијске подршке (у виду власничких улога, позајмица), овај облик филантропије подразумева и добровољну размену знања, вештина и контаката. Према истраживању Организације за економску безбедност и сарадњу (2018), нефинансијска подршка најприсутнија је у облику приступа мрежи контаката, стратешког саветовања и менторске подршке.¹⁷ Према истраживању Европске мреже за ризичну филантропију (EVPA), најзначајније области ризичне филантропије у 2015. биле су економски и друштвени развој (24%), финансијска

---

15 EVPA. (2018) *Venture philanthropy and social impact investment – A practical guide*, Brussels: European Venture Philanthropy Association, p. 1.

16 Видети напомену 8.

17 OECD (2018) *Private Philanthropy for Development*, Paris: OECD.

инклузија (14%) и образовање (13%). Култура је била у 7% случајева приоритет ризичне филантропије.¹⁸

Филантропија заснована на друштвеним учинцима утемељена је на принципу давања која зависе од успешности друштвеног пројекта (нпр. добротина давања се додељују само уколико се њима постижу друштвене користи и резултати од општег друштвеног интереса). Често је називају и колаборативна филантропија, услед чињенице да донатор и корисник донације сарађују у остваривању циљева пројекта. Ову врсту филантропије карактерише: усмереност на учинке самог инвестирања, процена организације која ће добити филантропску подршку, вишегодишња подршка са флексибилним облицима коришћења средстава и мониторинг и евалуација донираних средстава.¹⁹

Дисруптивна филантропија је облик филантропије који мења однос између корисника и државе, а карактеристична је по томе што се финансирају пројекти који пружају алтернативна решења на постојеће друштвене проблеме.²⁰ На тај начин, мењају се околности које су доводиле до појаве одређеног проблема, а алтернативним решењима тежи се пружању одређених користи за циљну групу погођену проблемом на нов начин. Хорватс (*Horwats*) и Повел (*Powell*) наводе, да иако услуге које се пружају кроз овај облик филантропије могу бити конкуренција државним активностима, њен основни циљ је да се пружи већи обим јавних добара и услуга грађанима.²¹ Они наводе три карактеристике ове филантропије: прва, да је реч о филантропији која мења однос између корисника и пружаоца јавног добра; друго, да је она заснована на конкуренцији као позитивној страни у процесу тражења решења за конкретни проблем; као и да она ствара нове моделе финансирања јавних добара.²²

Паметна филантропија (smart philanthropy) је облик стратешке филантропије оријентисане на резултате који се постижу одређеним добротинством. Основни принцип на коме

---

18 EVPA (2018) *Venture philanthropy and social impact investment – A practical guide*, Brussels: European Venture Philanthropy Association, p. 39.

19 Costa, N. (2017) Think Before You Give: Impact Philanthropy vs Impulse Philanthropy; https://medium.com/@Nico_Crost/impact-philanthropy-vs-impulse-philanthropy-7e8f516c2cb6 (приступ 1.12.2019).

20 Horwats, A. and Powell, W. Contributory or Disruptive: Do new forms of philanthropy erode democracy?, in: *Philanthropy in Democratic Societies*: Reich, R., Cordelli, C. and Bernholz L. (eds.) (2016), Chicago: University of Chicago Press, pp. 87-122.

21 Видети више: Исто, стр. 3.

22 Детаљније о карактеристикама видети у: Исто, стр. 4.

се она заснива је да се средствима која се улажу у одређени пројекат постигну циљеви на ефикасан начин.²³

*Економске мере културне политике и
дародавство у Србији*

Низ Унескових извештаја о културној политици током шездесетих и седамдесетих година²⁴ прошлог века, показују да економске мере културне политике нису биле нарочито афирмисане и да се овим термином углавном апострофирало на јавно финансирање. Већи уплив економије у поље културе догодио се почетком 80-их година прошлог века. Трозби (*Throsby*) узроке ове промене проналази у деконструкцији феномена високе културе и глобализацији. Први је допринео ширењу дефиниције културе и изван поља уметности, што је за последицу имало и већи опсег културне политике, док је глобализација утицала на прихватање економских начела у креирању националних и међународних политика.²⁵

Повећањем броја актера и културних активности указала се потреба и за различитим комбинацијама економских мера којима се може деловати у пољу културе. Економске мере културне политике представљају различите механизме којима се постиже функционално, ефикасно и одрживо остваривање одређених економских и културних циљева, а који се не могу остварити спонтано. Њихово деловање треба да подстакне актере у екосистему културе да се понашају на одређен начин (нпр. повећано улагање приватног сектора у културне активности, подстицање легаторства, већи број предузетника у култури, повећани капацитет установа културе за иновације, бољи приступ културним садржајима и слично). Разноликост економских мера зависи од модела културне политике. У либерално-демократским моделима (које карактерише велики број актера укључених у стварање, продукцију и дисеминацију културних садржаја) они ће имати већи значај и одређена решења биће остварена комбинацијом различитих економских мера, него ли у бирократско-административним моделима културних политика (где

---

23 Brest, P. and Harvey, H. (2018) *Money well spent: A Strategic Plan for Smart Philanthropy*. Stanford: Stanford Business Books.

24 Видети: UNESCO (1969) *Cultural Policy: A Preliminary Study*, Paris: UNESCO; UNESCO (1970) *Intergovernmental Conference on Institutional, Administrative and Financial Aspects of Cultural Policies*, Final Report. Paris: UNESCO; UNESCO (1983) *Cultural development: documentary dossier*, No. 1, Paris: Unesco.

25 Throsby, D. (2011) *Economics of Cultural Policy*, Cambridge: Cambridge Press, pp. 2-3.

је држава кључни актер усмеравања културног развоја) у којима су ове мере претежно контролног карактера.

У основи креирања економских мера културне политике налазе се економски инструменти. Они се могу поделити на: фискалне (порези и јавне финансије), кредитно-финансијске (камате, зајмови, концесије...), спољно-трговинске инструменте (царине, таксе, дозволе...), инструменте регулације (нпр. препоруке, квоте, сагласности, дозволе...). Економске мере културне политике у неким ситуацијама представљају неопходан, али не и довољан услов да би се остварили одређени циљеви. Оне се морају комбиновати са осталим инструментима културне политике попут правно-политичких, вредносно-идејних и организационих. У другим случајевима, актери у култури сензибилнији су на њих, те се економским инструментима могу ефикасно постићи одређени циљеви културне политике. Стога је важно истаћи да нема успешног модела у овој области, већ се економске мере морају контекстуализовати у односу на друштвени и економски систем, прилагодити специфичностима актера у култури, културним вредностима и обрасцима понашања, пословним моделима, нивоу културног развоја и сл.

У последњих неколико година, у нашој земљи влада повећано интересовање за филантропију. Ова област је и предмет разних *ad hoc* истраживања којима се прикупљају одређени подаци о нивоу, интензитету и другим карактеристикама филантропије у Србији. Кроз пројектне иницијативе невладиног сектора заговара се боља регулатива за дародавство, а кроз кампање ради на подизању јавне свести о значају филантропије. Ове иницијативе су у великој мери оријентисане на промовисање филантропије као одговора на социјалне изазове с којима се сусрећу грађани у Србији, док је афирмација филантропије у култури као специфична област у великој мери запостављена.

Резултати извештаја „Србија дарује непрофитним организацијама” показују да је у 2018. години забележено нешто више од 2300 добротинских акција, од чега највећи број њих у Београдском региону (више од 50%). Поменути истраживањем утврђено је да 29% корисника донација у култури и уметности представљају непрофитне организације, док су 70% други субјекти.²⁶ Може се закључити, да се донаторство у култури за разлику од других области, још увек највећим делом одвија у јавном сектору и да је усмерено ка традиционалним установама културе. Ипак, општи развој

---

26 Trag fondacija (2019) *Srbija daruje neprofitnom sektoru 2018*, Beograd: Trag fondacija.

филантропије код нас није на задовољавајућем нивоу. Резултати о стању филантропије из међународног извештаја Светског индекса давања у 2019. години (*World Giving Index*) то и потврђују.²⁷ Овај индекс кроз три стуба (помоћ непознатима, донирање новца, волонтирање) прати стање филантропије у 145 земаља. Међу првих пет земаља високог степена филантропије налазе се Индонезија, Аустралија, Нови Зеланд, САД и Велика Британија. Србија је према овом индексу рангирана на зачељу, чак на 129 месту, иза Босне и Херцеговине (90 место), Црне Горе (116 место) и Албаније (108 место).

Из угла културне политике, подстицање филантропије нормирано је као општи интерес у култури заједно са регулисањем тржишта у култури, подстицањем спонзорисања, меценарства и донаторства (члан 6, тачка 29. Закона о култури²⁸). Тиме су створени регулаторни услови да се мерама културне политике делује у правцу остваривања ових циљева. Међутим постојећи предлози Стратегије развоја културе до 2029. године и Акционог плана за њено спровођење у периоду 2020-2022.²⁹ овој теми не посвећују скоро никакву пажњу, па се стиче утисак да доносиоци одлука на националном нивоу не перципирају филантропију као важну тему. Легаторство је нормирано и као економска мера културне политике, где је прописано да се културни програми и пројекти установа културе и других субјеката у култури финансирају [...] од легата, донација [...].³⁰ Ипак, остаје непознаница на који начин ће се ови облици дародавства подстицати у оквиру културне политике, као и пословних политика установа културе, с обзиром на то да актуелна пракса показује да се у виду легата установама културе претежно поклањају вредни артефакти и документациони материјал, али не и ликвидна имовина (новац, хартије од вредности и сл.) која може служити за њихово финансирање.

У нашем пореском систему неколико је пореских облика који тангирају легаторство. То су порези на наслеђе и поклон и порез на добит правних лица. Први предвиђа ослобађање од пореза на имовину, уколико се легати поклањају јавним установама и постају државна имовина.³¹ Ослобађање од

---

27 CAF (2019) *World Giving Index*, CAF.

28 *Службени гласник* бр.72/09, 13/16, 30/16 – исправка и 6/20.

29 Видети више: Влада Републике Србије, Седница 13. 02. 2020. <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/444414> (приступ, 15. 03. 2020).

30 Члан 10 Закона о култури.

31 Мишљење Министарства финансија бр. 430-06-00250/2008-04 од 6. 4. 2009. год.

овог пореза представља значајан подстрек за легаторство. Међутим, од њега су ослобођени само легати који прелазе у јавну својину. Уколико се они поклањају приватним уставима, пореске олакшице нису прописане. У том случају, вредност легата биће основица за обрачун и плаћање пореза на наслеђе и поклон (2,5%) на терет лица које легат прима. Овакве одредбе могу спутати иницијативе других правних лица, да примају легате, старају се о њима и излажу их.

У оквиру пореза на добит правних лица³² за добротина улагања у културу предвиђене су олакшице у износу од 5% од укупног годишњег прихода правног лица. Додатним правним актом³³ Министарство културе и информисања прецизирано је који се расходи сматрају улагањем у културу у смислу ове пореске олакшице. Анализом овог акта, може се недвосмислено утврдити да улагања привредног сектора у легате могу уживати пореске олакшице само уколико они имају статус културног добра. У осталим случајевима, остаје непознаница да ли је одржавање, афирмација и излагање легата који нису у режиму заштићених културних добара расход у култури који је изузет из опорезивања порезом на добит правних лица. Овде треба истаћи да у малим местима широм Србије уметнички и легати знаменитих личности могу представљати важан развојни ресурс, не само у смислу богаћења локалне културне баштине, већ и у смислу туризма и локалног економског развоја. Легати су и неодвојиви део културног идентитета одређених простора. Било да је реч о значајним уметничким збиркама, библиотечкој, архивској грађи или личним стварима знаменитих личности, њихове културне и историјске вредности уткане су у ширу слику друштвеног живота места у коме су живели, боравили или стварали. Међутим, легати често нису доступни јавности, јер нема довољно средстава за њихово вредновање, заштиту и излагање. Прецизирање и експлицитније навођење улагања у легате као расхода који уживају пореске олакшице, омогућило би да се стекну основни услови за успостављање различитих облика њиховог финансирања из привредних извора.

За разлику од донаторства које је у нашем пореском систему дефинисано као добротина улагање, спонзорства представљају комерцијални уговорни однос у коме се дефинишу

---

32 Закон о порезу на добит правних лица („Службени гласник РС“ бр. 25/2001, 80/2002, 80/2002 – др. закон, 43/2003, 84/2004, 18/2010, 101/2011, 119/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014 – др. закон, 142/2014, 91/2015 – аутентично тумачење, 112/2015, 113/2017, 95/2018 и 86/2019.

33 Правилник о улагањима у областима културе која се признају као расход, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2018.

користи за једну и другу страну. Расходи који настану на име спонзорства културних пројеката признају се у целокупном износу као расход пореског периода. Иако се ови облици финансирања легата могу појавити у пракси, без веће афирмације значаја и вредности легата не може се очекивати да они могу постати значајнији извор њиховог финансирања. С великом сигурношћу може се очекивати да ће се привредни субјекти чешће опредељивати за спонзорисање комерцијалних културних догађаја, него легата. Разлог за то не треба тражити само у циљној публици легата, већ и у томе што су у питању пројекти који захтевају софистицираније облике маркетинга и пажљиве канале комуникације спонзорских порука.

За моделирање економских мера културне политике важна је и чињеница да легати немају неку правну форму, већ су то скупови одређених имовинских права који се уступају на чување и излагање, претежно јавним установама културе.³⁴ Због тога је неопходно економским мерама створити услове за финансирање трошкова њиховог одржавања и излагања. У домену јавних финансија легати се финансирају у оквиру редовног рада установа културе. Уколико су они у режиму заштићеног културног добра, финансирање се може остварити и из програма намењених заштити и очувању културног наслеђа (музејско наслеђе, стара и ретка књига, архивска грађа). Међутим, иако је овакав начин финансирања легата нормативно могућ, он није остварив у пракси. Наиме, многе установе културе не добијају довољно средстава за своје редовне програме, те су легати у таквим околностима на маргинама њихових програмских планова. С друге стране, многи легати иако су вредни и значајни, нису у режиму заштићеног културног добра, па се њиховом одржавању и излагању не придаје неки већи значај. Тако настаје ситуација у којој се само установе културе брину о заштити и одржавању легата, али често без партнерства с другим актерима. Постојећи конкурси Министарства културе и информисања спроведени у последњих неколико година, показују малу заступљеност легата у конкурсном финансирању.³⁵ Укључивање легата у општи конкурс за заштиту и очување културног наслеђа, може да доведе и до тога да у одмеравању

---

34 О правном третману легата и изазовима у овој области видети више: Божић, Ј. (2019) *Легати у културној политици Србије*, Београд: Факултет политичких наука (докторска дисертација), стр. 32-46.

35 На пример у 2019. години подржано је 5 пројеката, укупне вредности нешто мање од 1,7 милиона динара (конкурс музејско наслеђе), 1 пројекат у области библиотечко-информационе делатности (нешто мање од 800.000 динара), 1 пројекат у области старе и ретке књиге (300.000 динара).

финансијских приоритета, превагу однесу неки други пројекти, а не легати.

Препоруке за унапређење културне политике на националном и локалном нивоу

Многе колекције, појединачни артефакти и имовина који су данас део приватних иницијатива, могу у будућности постати јавна добра. Због тога је важно да се економским инструментима делује у правцу подстицања легаторства, одрживости легата који су похрањени у одређеним установама културе, као и укључивању већег броја актера у њихово финансирање. Овде треба имати у виду да подстицање легаторства не треба спроводити само у домену економских мера, већ и шире афирмацијом вредности легата и културе дародавства. Препоруке за унапређење културне политике на националном нивоу могле би бити засноване на три стуба:

Пореске мере: у оквиру пореских мера неопходно је поштовати принцип правичности те омогућити установама у свим власничким облицима да уживају пореске олакшице за примљене легате. Како би се побољшало финансирање одржавања и излагања легата, пореске мере треба нормирати прецизније, уз уважавање свих специфичности улагања у легате. Афирмацијом легата као важних културних, историјских, туристичких и економских ресурса треба подизати свест привредне јавности о иновативним пројектима у сфери друштвено одговорног пословања који се могу остварити њиховим већим ангажманом у овој области.

Јавно финансирање: упоредо с пореским мерама, требало би и кроз јавно финансирање афирмисати приватно-јавна партнерства у финансирању легата. То би подразумевало да се у оквиру Министарства културе и информисања формира програмски конкурс на коме би се подржавали пројекти који се баве афирмацијом и ширим укључивањем легата у локални одрживи развој. Пројекти у овој области морали би да пруже, осим свеобухватних услова за истраживање, вредновање, чување и излагање легата, и иновативне приступе њиховом ширем укључивању у локални економски развој. То би допринело да се поступно створи одрживи модел очувања легата, а њихово афирмисање као важних ресурса локалне заједнице засигурно би привукло и друге изворе за њихово финансирање (међународни фондови, привредна предузећа).

Афирмација дародавства и легаторства: иако је мера из домена вредносно-идејног корпуса инструмената културне политике, она има економске последице. Афирмацијом

културе дародавства, легата и унапређењем знања шире јавности о њиховим вредностима, допринело би се стварању позитивне друштвене климе у којој легати заузимају оно место које би у друштву и требало да им припада.

ЛИТЕРАТУРА:

Bekkers, R. and Wiepking, P. (2011) Testing mechanisms for philanthropic behavior. Introduction to special issue of International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing, *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 16(4), pp. 291–297.

Boesso, G. and Cerbioni, F. (2019) *Governance and Strategic Philanthropy in Grant-Making Foundations*, Cham: Palgrave Macmillan.

Bond, S. (2011) Philanthropy in ancient times: some early examples from the Mediterranean; <http://sofi.org/article/philanthropy-in-ancient-times-some-early-examples-from-the-mediterranean> (приступ 1. 1. 2020).

Brest, P. and Harvey, H. (2018) *Money well spent: A Strategic Plan for Smart Philanthropy*. Stanford: Stanford Business Books.

Božić, J. (2019) *Legati u kulturnoj politici Srbije*, Beograd: Fakultet političkih nauka (doktorska disertacija), str. 32-46.

Costa, N. (2017) Think Before You Give: Impact Philanthropy vs Impulse Philanthropy. https://medium.com/@Nico_Crost/impact-philanthropy-vs-impulse-philanthropy-7e8f516c2cb6 (приступ 1. 12. 2019).

EVPA (2018) *Venture philanthropy and social impact investment – A practical guide*, Brussels: European Venture Philanthropy Association.

Gareth, J. (1969) *History of the Law of Charity 1532-1827*, Cambridge: Cambridge University Press.

Horwats, A. and Powell, W. Contributory or Disruptive: Do new forms of philanthropy erode democracy?, in: *Philanthropy in Democratic Societies*, eds. Reich, R., Cordelli, C. and Bernholz, L. (2016), Chicago: University of Chicago Press.

Horwats, A. and Powell, W. Contributory or Disruptive: Do new forms of philanthropy erode democracy?, in: *Philanthropy in Democratic Societies*, eds. Reich, R., Cordelli, C. and Bernholz, L. (2016), Chicago: University of Chicago Press, pp. 87-122.

Kuper, T. Javne obeveze javnog administratora: Kontinuum javno-privatno u demokratskom društvu. u: *Izazovi modernoj upravi i modernom upravljanju. Hrestomatija*, ur. Damjanović, M. i Đorđević, S. (1995), Beograd: TIMIT, str. 661–688.

Marković, V. (1925) Ktitori, njihove dužnosti i prava, *Prilozi za jezik, književnost, istoriju i folklor*, br. 5, str. 100-124.

Mikić, H. (2010) Kulturna politika i savremeni izazovi finansiranja kulture: međunarodna iskustva i Srbija, *Kultura*, br. 130, Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, str. 75-103.

Mikić, H. (2015) Privreda i kultura: nove vizije saradnje u kreativnoj ekonomiji, *Interkulturalnost* br. 9.

Mintz, J. (2016) *Emerging Forms of Philanthropy: Transforming the Field or Old Wine in New Bottles*, Chicago: MacArthur Foundation.

Мишљење Министарства финансија бр. 430-06-00250/2008-04 од 6. 4. 2009. године.

OECD (2018) *Private Philanthropy for Development*, Paris: OECD.

Pavlović, B. (2007) *Trag prošlih vremena – istorija i tradicija filantropije u Srbiji u XIX I XX veku*, Beograd: Balkanski fond za lokalne inicijative.

Pravilnik o ulaganjima u oblastima kulture koja se priznaju kao rashod, Službeni glasnik Republike Srbije br. 78/2018.

Throsby, D. (2011) *Economics of Cultural Policy*. Cambridge: Cambridge Press.

Trag fondacija (2019) *Srbija daruje neprofitnom sektoru 2018*, Beograd: Trad fondacija.

Стратегије развоја културе до 2029. године и Акциони план за спровођење стратегије развоја културе у периоду 2020-2022. Влада Републике Србије, Седница 13. 02. 2020. <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/444414>

Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći (“Sl. list SRJ”, br. 53/2001, 61/2001 – ispr. i 36/2002 i “Sl. glasnik RS”, br. 101/2005 - dr. zakoni).

Zakon o porezima na imovinu (“Sl. glasnik RS”, br. 26/2001, “Sl. list SRJ”, br. 42/2002 – odluka SUS i “Sl. glasnik RS”, br. 80/2002, 80/2002 – dr. zakoni, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011, 57/2012 – odluka US, 47/2013, 68/2014 – dr. zakon 95/2018, 99/2018 – odluka US i 86/2019).

Zakon o kulturi („Службени гласник РС” бр.72/09, 13/16, 30/16 – исправка и 6/20)

Zakon o porezu na dobit правних лица („Службени гласник РС” бр. 25/2001, 80/2002, 80/2002 – др. закон, 43/2003, 84/2004, 18/2010, 101/2011, 119/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014 – др. закон, 142/2014, 91/2015 – аутентично тумачење, 112/2015, 113/2017, 95/2018 i 86/2019.

UNESCO (1969) *Cultural Policy: A Preliminary Study*, Paris: UNESCO.

UNESCO (1970) Intergovernmental Conference on Institutional, Administrative and Financial Aspects of Cultural Policies, Final Report. Paris: UNESCO.

UNESCO (1983) *Cultural development: documentary dossier*, 1, Paris: UNESCO.

Hristina Mikić
Creative Entrepreneurship Laboratory, Belgrade

ECONOMIC MEASURES OF CULTURAL POLICY IN
THE FUNCTION OF BOOSTING PHILANTHROPY AND
BEQUESTS

Abstract

The paper deals with analysis of economic measures of cultural policy in Serbia from the perspective of their influence on boosting philanthropy and promoting bequests. The first part of the paper explains conceptual terminology of the basic dimensions of philanthropy. The second part of the paper discusses economic measures of cultural policy from the perspective of their role in creating institutional framework for development and sustainability of philanthropy and bequests. At the end of the paper cultural policy recommendations for improvement of national cultural policy are presented.

Key words: *economic measures, bequests, philanthropy, cultural policy, Serbia, cultural economics*

Ана Цакић, *Богинја природе*,
акрил на платну, 70x50 цм, 2017.